

ЯКОВЕНКО Роман Валерійович,
кандидат економічних наук,
ТКАЧЕНКО Олександра Юріївна,
студентка 3-го курсу ФСГМ
стац., гр. АГ-12

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті визначено сутність ринку праці. Запропоновані заходи щодо вирішення найактуальніших проблем на ринку праці в Україні.

Постановка проблеми та її актуальність. Ринок праці – сфера формування попиту і пропозиції робочої сили, що регулює рух трудових ресурсів у народному господарстві.

Актуальність дослідження даної теми зумовлена тим, що в сучасних умовах розвитку економіки, а особливо на тлі останніх подій в Україні, високої актуальності набувають проблеми ефективної зайнятості населення України, створення ринку робочої сили і запобігання масового безробіття. Ринок праці є одним з основних елементів ринкової економіки. Він становить систему організації найманої праці на основі ринкових законів. На його фундаменті відбувається перерозподіл людського капіталу регіонами країни.

В останні роки механізм зайнятості був однією з причин занепаду економіки країни. Тому на даний момент в Україні сформувався ринок праці з обмеженим попитом і низкою серйозних проблем, які потребують негайного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час написання статті було опрацьовано значну кількість наукової літератури, нормативно-правову базу та велику кількість інтернет-ресурсів, серед яких слід виділити матеріали Державної служби зайнятості України, офіційного сайту Державного комітету статистики. Теоретико-методологічні й практичні питання становлення та формування національного ринку праці й окремих його елементів розглядалися у працях таких науковців як С. Дзюба, В. Петюх, І. Кравченко, В. Герасимчук.

Цілі статті. Метою статті є дослідження проблем ринку праці в Україні та розробка шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. В Україні достатньо складна демографічна ситуація, так наприклад у місті Кіровограді у 1811 році проживали 4 тис. осіб, у 1913 р – 78 тис., у 1970 р. – 189 тис., у 2001 р. – 259 тис., у 2010 – 236 тис., у 2014 р. – 233 тис. [1, с. 28-29, 44-45; 2; 3, с. 11]. Станом на 1 серпня 2014 року чисельність наявного населення України становила 42981,9 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя). Порівняно з 1 січня 2013 року, чисельність населення скоротилася на 91,3 тис. осіб. Міське населення становить 69,1%, сільське – 30,9%. Густота населення – 74,5 осіб/км². На період січень-липень 2014 р. кількість народжених – 276 512 осіб, кількість померлих – 379 691 осіб. Порівняно з аналогічними показниками за 2013 р.

кількість народжених збільшилась на 8,5 тис, кількість померлих збільшилась на 8,8 тис. Отже в наслідок зменшення кількості населення, зменшились і трудові ресурси України [4].

Станом на 1 вересня 2014 року кількість зареєстрованих безробітних становила 426,1 тис. осіб. Проте показник щодо рівня зареєстрованого безробіття не дає повного уявлення про загальну ситуацію з безробіттям у країні. Для визначення реальних масштабів зайнятості і безробіття використовується показник „рівень безробіття (за методологією МОП)”, що визначається у відсотках як співвідношення чисельності безробітних віком 15–70 років до економічно активного населення відповідного віку. За останніми оприлюдненими даними Державної служби статистики України, рівень безробіття населення віком 15–70 років, визначений за методологією Міжнародної організації праці, в Україні в середньому зріс з 8,0% у I кварталі 2013 року до 8,8% економічно активного населення у I кварталі 2014 року [5].

Однією з актуальних проблем на ринку праці є відсутність досвіду роботи в тій чи іншій сфері. Більша половина компаній відмовляється брати на роботу людей, які вперше вийшли на ринок праці, з чого виникає інша проблема, а що робити випускникам навчальних закладів, які не мають досвіду роботи і не отримали цільового направлення на роботу?!

Згідно ст. 56 Закону України „Про вищу освіту” умови працевлаштування на роботу за направленням визначаються договором [6]. Типовий зразок договору можна побачити у Постанові Кабінету Міністрів „Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням” [7]. Але на практиці таке направлення і договір рідко вдається втілити у життя тому, що через відсутність вакантних посад на підприємстві замовники, зазвичай, самі відмовляються від свого замовлення. Таку ситуацію передбачено пунктом 28 вищевказаної Постанови. Як результат, більшість випускників, після одержання диплому, належать до категорії осіб, яким необхідно самотужки знайти і влаштуватись на роботу. А отже, це – ще одна категорія безробітних. З чого можна зробити висновок: не важливо чи ти навчався за державним замовленням чи на комерційній формі, тобі все одно самотужки доведеться шукати роботу.

Провідне місце серед проблем на ринку праці посідає питання рівня заробітної плати. Мінімальна зарплатня на 2014 рік в Україні встановлюється Законом „Про держбюджет на 2014 рік” за поданням Кабінету Міністрів України (Мінфіну) і становить 1218 гривень, з травня місяця мінімальна заробітна плата проіндексована на 3% інфляції і становить 1254,54 гривні. В свою чергу, середня заробітна плата за 2013 рік, за даними служби статистики України становила 3200 гривень без податків і зборів, за 2014 рік – 3390 гривень [8, 9, 10].

Як свідчать наведені дані, незайнятість є масовим явищем. На сучасному етапі становлення ринку праці в Україні загострюються також проблеми прихованого безробіття. Проблеми масштабності економічної

неадекватності і соціальної вразливості сегменту прихованого безробіття в Україні важливі ще й тому, що істотно впливають як на економіку, так і на долі людей.

Приховане безробіття є однією з ознак кризових явищ економіки України, однією з причин і наслідків недосконалої політики зайнятості. Наявність прихованого безробіття стримує темпи зростання відкритого безробіття, збільшення заробітної плати працюючих, а також національного доходу, приховує справжній стан зайнятості.

Недостатній рівень забезпеченості робочими місцями, заробітною платою і багатьма іншими факторами змушує багатьох українців працювати за кордоном. За статистикою легальної еміграції громадян України, легально за кордоном живуть і працюють 1,14 мільйона українців. Проте, за неофіційними даними, кількість українців, які живуть і працюють за кордоном, становить приблизно 5-7 мільйонів осіб. Україна опинилася на десятому місці за кількістю емігрантів, які виїхали до найбільш економічно розвинених країн. Про це повідомляє британське видання The Guardian.

Державна активна політика зайнятості передбачає розроблення програм сприяння зайнятості. Ці програми можуть охоплювати як окремі категорії населення, передусім маргінальні групи (пізнюлат. *marginalis* – той, що знаходиться з краю, на межі, від лат. *margo* – край, межа): молодь, жінок, інвалідів, так і специфічні випадки загрози безробіття, зумовлені економічною або політичною ситуацією [11].

Метою державних і регіональних програм зайнятості є сприяння зайнятості населення, задоволення потреб громадян у праці, в тому числі створення нових робочих місць, забезпечення умов для розвитку підприємництва та працевлаштування незайнятого населення і безробітних; поліпшення системи професійної орієнтації, підготовки й перепідготовки кадрів, матеріальної підтримки безробітних та їх сімей; організації громадських робіт тощо.

В Україні вперше була розроблена державна програма зайнятості населення в 1995 р., як елемент довгострокової стратегії формування соціально-ринкової моделі управління ринком праці.

Відповідно до Закону України „Про зайнятість населення” створено Державний фонд сприяння зайнятості населення (ДФСЗН), який формується та використовується на державному і місцевому рівнях, основним джерелом коштів якого є обов’язкові відрахування підприємств, організацій і установ.

У розвинутих країнах більшість програм зайнятості стосується певних категорій населення, які потребують підтримки й допомоги. У Франції, наприклад, з державного бюджету на зайнятість виділяють 6,8% коштів, а відрахування підприємств, соціальних установ, різні внески за обсягом майже в 1,5 рази перевищують надходження з бюджету.

В Україні частка фонду зайнятості у валовому внутрішньому продукті становить приблизно 0,3%, що в багато разів менше, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Звідси можна зробити висновок, що в нашій країні фінансова база для розв'язання проблем зайнятості є недостатньою та не відповідає ситуації на ринку праці, яка різко загострюється через величезний потенціал безробіття.

Досвід розвинених країн свідчить про те, що служба зайнятості успішніше діє там, де вона належить державі, підпорядкована органам влади, має штат висококваліфікованих спеціалістів з питань зайнятості. Проте в умовах ринкової економіки неминуче виникають різні приватні (недержавні) установи сприяння зайнятості [12, с. 42].

Процес становлення ринку праці в Україні супроводжується посиленням його сегментації. Кожний сегмент як зайнятого, так і незайнятого населення відрізняється специфікою свого соціального статусу, економічною поведінкою, гарантіями зайнятості, рівнем та стабільністю доходів, конкурентоспроможністю та захищеністю ринку праці. В посиленні сегментації ринку праці на сучасному етапі беруть участь різні фактори, зокрема структурні зміни в економіці, альтернативні форми господарювання і власності, спад виробництва і зниження життєвих стандартів українців. Наслідком дій цих факторів стало значне розшарування населення, загострення проблеми безробіття, зuboжіння певних соціальних верств.

Українському ринку праці властива трисекторна модель, яка охоплює: зайнятих в офіційній економіці, зайнятих в неофіційній економіці та зайнятих одночасно в офіційній та неофіційній економіках.

В основі змін на ринку праці України лежить декілька процесів. На рубежі 90-х років почалися процеси формування багатокладної економіки, створення нових організаційних форм, задіяння нових механізмів управління. Економіка в цілому стала більш відкритою. Але й донині за кількістю зайнятих домінує державний сектор. Проте саме тут відбувається найбільше скорочення зайнятих.

Найбільшого розповсюдження приватна власність набуває у сфері торгівлі, де зосереджено 54% працюючих. Весь комплекс галузей промисловості охоплює лише 12% працюючих у приватному секторі. Найбільш захищеними на ринку праці є особи, пов'язані з комерційною, посередницькою діяльністю, тоді як традиційні робочі місця в державній економіці стають менш привабливими. Однак процес української приватизації веде й до негативних наслідків. Насамперед – це поширення нелегальної діяльності. Тіньовий сектор в Україні становить до 50% ВВП. Поряд із збагаченням одних прошарків населення, інші ще більше відчужуються від матеріальних цінностей.

Висновки. Захист національних інтересів та зростання конкурентоспроможності держави в сучасних умовах економічної глобалізації і науково-технічної інтеграції можна забезпечити при ефективному використанні людського фактора продуктивних сил. При вирішенні зазначених проблем важливо враховувати ситуацію на національному ринку праці та забезпечити раціональне використання трудового потенціалу.

Формування ринку праці в Україні, його прогнозування, є невід'ємною частиною становлення ринкового механізму. Основними напрямками його регулювання повинні стати: боротьба проти подальшого спаду виробництва; реструктуризація економіки; впровадження механізмів звільнення і перерозподілу зайнятого населення; недопущення масового безробіття; удосконалення системи оплати праці; соціальна підтримка окремих груп; прийняття законів про державну службу і регулювання трудових відносин у приватному секторі; вживання заходів щодо підвищення рівня життя населення.

Список використаної літератури

1. Рашин А. Г. Население России за 100 лет (1813-1913) / А. Г. Рашин. – М. : „Государственное статистическое издательство”, 1956. – 352 с.
2. Населення міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pop-stat.mashke.org/>.
3. С. Петербург : Министерство Внутренних дел. Городские поселения в Российской империи. – Том 5, часть 2, 1865. – 163 с.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
5. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/>.
6. Закон України „Про вищу освіту”, м. Київ, 1 серпня 2014 року № 1556 – VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/>.
7. Постанова Кабінету міністрів України „Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням”, м. Київ, 22 серпня 1996 року №992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
8. Мінімальна зарплата на 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.buhoblik.org.ua/>.
9. Минфин, 2008—2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.com.ua.
10. Середня заробітна плата за регіонами в 2014 році // Інформаційно-аналітична газета Податки та бухгалтерський облік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua>.
11. Енциклопедії та словники [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyclop.com.ua/>.
12. Гангслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Гангслі Теренс М. – К. : Основи, 1995. – 280 с.